

საინჟინერიო პროექტების პრონოზირება ანალიზი

ნოდარ ფუტყარაძე

ბათუმის შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი ს
დოქტორანტი

გადანყვეტილება კონკურენტული პროექტების დაფინანსებისა და რეალიზაციის შესახებ წარმოადგენს შეზღუდული რესურსების განაწილების პრობლემას კომპრომისის გზით – ერთი პროექტის დაფინანსება მეორის ხარჯზე.

პროექტის ანალიზი მდგომარეობს რესურსების გამოყენების ალტერნატიული გზების შედარებაში. ეს მეთოდი ნათლად გვიჩვენებს გადაწყვეტილების მიღებისათვის ყველა აუცილებელ ინფორმაციას, რაც გადაწყვეტილებას მეტ დამაჯერებლობას და დასაბუთებას ანიჭებს. პროექტის უპირატესობები განისაზღვრება მათი მნიშვნელობით ეროვნული ეკონომიკის განვითარების საქმეში (საერთო სახელმწიფოებრივი პროექტების დაფინანსებისათვის) ან ინვესტიორის საკუთარი ბიზნესის განვითარებისათვის. ხარჯები განისაზღვრება სრული დანახარჯებით..

ფორმალურად პროექტების ეკონომიკური ანალიზი და ფინანსური ანალიზი ერთმანეთის მსგავსია, რადგან ერთი და მეორეც მიმართულია ინვესტირებულ კაპიტალიდან მოგების მიღებასთან, მაგრამ მათი ცნებები განსხვავდება ერთმანეთისაგან.

პროექტის ანალიზი საშუალებას იძლევა გადაწყვეტილება მივიღოთ ყველა ცალკეულ შემთხვევაში რესურსების გამოყენების რიგი ალტერნატიული შესაძლებლობების გათვალისწინებით განსაზღვრული და შეფასებული ხარჯებითა და სარგებლით, მათი ეროვნული ეკონომიკის მიზნებზე გავლენის შეფასებით. ამასთან აუცილებელია გავითვალისწინოთ უფრო უშუალო კავშირი მთლიანად დარგთან ან საერთოდ ეკონომიკასთან. მაგალითად, პროექტის პროდუქციაზე მოთხოვნილების გათვალისწინების გარეშე

შეუძლებელია სწორად შევასოთ წარმოების მასშტაბები და მისი ეფექტიანობა. ხშირად რთულია ფასის განსაზღვრა პროდუქციის შეფასების მსვლელობისას, რომელიც შეიძლება მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდეს საბაზრო ფასებისაგან.

საინვესტიციო პროექტების შეფასების არსი მდგომარეობს პროექტის შესახებ ინფორმაციის შეგროვებასა და ისეთი სახით გადაცემაში, როდესაც გადანყვეტილების მიმღებს მიეცემა საშუალება გააკეთოს დასკვნები ინვესტიციების მიზანშეწონილობის შესახებ. მიღებული ინფორმაციის უტყუარობის მაღალი ხარისხის უზრუნველსაყოფად საჭიროა საპროექტო ანალიზის რიგი საყოველთაოდ მიღებული ნორმებისა და წესების დაცვა, კერძოდ:

1. ინვესტირების პროექტის შიდა და გარე გარემოს ანალიზის აუცილებლობა. მოქმედ საწარმოში შიდა გარემოს ანალიზი ითვალისწინებს ორგანიზაციული სამართლებრივი მოწყობის, საწარმო-ტექნიკური და ინვესტიციის ობიექტის ფინანსურ-ეკონომიკურ მდგომარეობის სრულ ანალიზს. გარე გარემოს ანალიზი მოიცავს რეგიონულ და დარგობრივი თავისებურებების შესწავლას, აგრეთვე მთლიანობაში ქვეყნის ეკონომიკის მდგომარეობის ინდიკატორების (საპროცენტო განაკვეთები, ინფლაციის დონე, საგადასახადო კანონმდებლობა, მოგების რეპატრიაცია და ა.შ.) ღრმა გამოკვლევას.

2. განსახილველ პროექტთან ერთად, აუცილებელია გაანალიზდეს კაპიტალის განთავსების ალტერნატიული შესაძლებლობები;

3. პროექტი საჭიროა შეფასდეს მისი ყველა მონაწილის თვალსაზრისით და ინტერესების გათვალისწინებით;

4. პროექტის ანალიზი საჭიროა განხორციელდეს მისი სასიცოცხლო ციკლის ყველა ძირითად ეტაპზე – წინასაინვესტიციო, საინვესტიციო და საექსპლუატაციო ეტაპზე;

5. საპროექტო გამოკვლევა კომპლექსური უნდა იყოს და უნდა მოიცავდეს ტექნიკურ, ინსტიტუციონალურ, ეკოლოგიურ, სოციალურ, ფინანსურ და ეკონომიკურ ანალიზებს.

ასევე მნიშვნელოვანია რისკის გათვალისწინება. რისკ-მენეჯმენტი ხორციელდება სამ ეტაპად:

- რისკების ანალიზი;

- რისკების მართვა;
- კონტროლი.

რისკ-მენეჯმენტი ყოველთვის რისკების ანალიზით იწყება. ინვესტორმა უპირველეს ყოვლისა, უნდა დაადგინოს, რა საფრთხეები ემუქრება საწარმოს, სახლს, პირადად მას და ა.შ.

რისკების ანალიზის პროცესი, თავის მხრივ, ასევე სამ ეტაპად იყოფა:

1. რისკების ამოცანა;
2. რისკების შეფასება;
3. რისკების წარმოქმნის წყაროების ანალიზი (გიტმანი, ჯონკი, ბირმანი, შმიტი 2001).

რისკებისათვის თავის გართმევა და საფრთხეებისაგან დაცვა შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ გვეცოდინება მათი წარმოქმნის წყაროები, რაც დაგვანახებს არსებულ პრობლემებს, რის შემდეგაც აუცილებელი გახდება მათი შეფასება და შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელება საწარმოო პროცესების გათვალისწინებით.

ამიტომ აუცილებელია, დაწვრილებით განვიხილოთ პროექტის მომზადების და ანალიზის სხვადასხვა ასპექტები:

ეკონომიკური ასპექტები. მისი დანიშნულებაა განსაზღვროს, ხელს უწყობს თუ არა მოცემული პროექტი ეროვნული ეკონომიკის განვითარების მიზნების განხორციელებას და ასევე არის თუ არა შესაძლებელი იგივე ეკონომიკური სარგებლის მიღწევა უფრო ნაკლები ხარჯებით. ამისათვის აუცილებელია, პირველ რიგში, დავადგინოთ, თუ რამდენად რაციონალურია პროექტის ფარგლებში ქვეყანაში არსებული რესურსების გამოყენება, ეროვნული ეკონომიკის ამოცანების გათვალისწინებით. ასევე აუცილებელია შევისწავლოთ პროექტის შედეგიანობის გაზრდის შესაძლებლობა ისეთი პარამეტრების შეცვლის ხარჯზე, როგორიცაა პროექტის მასშტაბი, გამოყენებული ტექნოლოგია, გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა და რეალიზაციის მეთოდები.

ტექნიკური ასპექტები. პროექტის ტექნიკური ასპექტების ანალიზი მოიცავს: პროექტის სავარაუდო მასშტაბს; გამოყენებული პროცესების მასალებს და აღჭურვილობის ტიპებს; პროექტის ადგილმდებარეობას; სამუშაოს დაწყებას და გრაფიკს; გეგმების,

ნახაზების და სხვა საპროექტო დოკუმენტაციის არსებობას და შესაბამისობას; საწარმოო ფონდების და სამუშაო ძალის არსებობას; აუცილებელი ინფრასტრუქტურის არსებობას; პროექტის რეალიზების, ექსპლუატაციის და მომსახურების სავარაუდო მეთოდებს; კონტრაქტების დადების და საქონლისა და მომსახურების მიწოდების გაფორმების წესები; პროექტის რეალიზაციის გრაფიკის და სარგებლის ეტაპობრივი მიღების რეალური შესაძლებლობა.

ინსტიტუციონალური ასპექტები. პროექტის ანალიზის პერიოდში განიხილება ადმინისტრაციული პერსონალის კომპეტენტურობა და ორგანიზაციული სტრუქტურის შესაბამისობა დასახულ ამოცანასთან. რომელიმე სტრუქტურის არადაამაყოფილებელი მდგომარეობისას ეძლევათ რეკომენდაციები მდგომარეობის კორექტირებისათვის. იგი შეიძლება შეიცავდეს მუშაობის ორგანიზაციის სრულყოფის წინადადებებს, ამ სამუშაოებში ისეთი პირების ჩართვას, რომლებიც შეძლებენ დახმარება გაუწიონ საწარმოს მართვაში, ცვლილებებს ადმინისტრაციის შემადგენლობაში და რეორგანიზაციაში, პროექტის მართვის დამოუკიდებელი უწყების შექმნა. პროექტი შეიძლება პროფესიული მომზადების და გადამზადების პროგრამას შეიცავდეს.

სოციალური ასპექტები. პროექტის ანალიზი შეიძლება ცალკე ითვალისწინებდეს სოციალურ სტრუქტურას, ტრადიციებს და ფასეულობებს, როგორც პროექტის განხორციელებაზე და ექსპლუატაციაზე გავლენის მქონე ფაქტორებს და სიღარიბის დაძლევის პრობლემის მოგვარების მნიშვნელოვან გზას. ანალიზის აღნიშნული ასპექტები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კონკრეტული დარგების და მოსახლეობის ჯგუფების ხელშეწყობაზე მიმართული პროექტებისათვის, ასევე იმ პროექტებისათვის, რომელთა წარმატება დამოკიდებულია ეკონომიკური სარგებლის მიმღბთა მონაწილეობაზე.

ეკოლოგიური ასპექტები. ეკოლოგიური შეფასების მიზანია პროექტის უზრუნველყოფა ეკოლოგიური თვალსაზრისით და საპროექტო პერიოდის ადრეულ ეტაპზე გარემოზე ზემოქმედების გავლენის განსაზღვრა და ამ გავლენის გათვალისწინება პროექტის შემუშავების მსვლელობისას. ეკოლოგიური შეფასება

განსაზღვრავს პროექტის ეკოლოგიური ოპტიმიზაციის გზებს და არასასურველი ზემოქმედების შეზღუდვას, შერბილებას და კომპენსაციას.

ფინანსური ასპექტები. ფინანსური ანალიზის უმნიშვნელოვანესი ასპექტია ფინანსური რესურსების უზრუნველყოფის დადგენა პროექტის დადგენილ ვადაში რეალიზაციისათვის. როდესაც დამფინანსებელია მთავრობა, რომელიც სიძნელეებს განიცდის ბიუჯეტში საგადასახადო შემოსავლების მხრიდან, შეიძლება შემოთავაზებული იქნას დაფინანსების განსაკუთრებული ან განსხვავებული ვარიანტები.

მომგებიანი სანარმოს შემთხვევაში ყურადღება უნდა მივაქციოთ მისი ფინანსების გამოყენების ეფექტიანობას, რათა დაავადგინოთ სანარმოს უნარი შეასრულოს თავისი ვალდებულებები მათ შორის, დავალიანების დაფარვა და უზრუნველყოს საკმარისი მოცულობის ფონდები შიდა რესურსებიდან რენტაბელობის მისაღები ნორმის უზრუნველსაყოფად და ასევე თანხები მომავალი კაპიტალური საჭიროების ანგარიშში.

ეკონომიკური ანალიზი. ფინანსური ანალიზის მთავარი კითხვაა შეუძლია თუ არა პროექტს სანარმოს მფლობელის სიმდიდრის გაზრდა? ამაზე პასუხის გაცემა შეიძლება ფულადი შემოდინებების საფუძველზე. ეკონომიკური ანალიზი კი აფასებს პროექტის წვლილს, რომლის შედეგადაც ქვეყანა ზრდის თავის სიმდიდრეს.

ეკონომიკური ანალიზი ჩვეულებრივ უტარდება მსხვილი საინვესტიციო პროექტებს, რომლებიც მუშავდებიან სახელმწიფოს დაკვეთით ან მოწოდებულნი არიან ეროვნული მნიშვნელობის ამოცანების შესასრულებლად. თუ სანარმო ამუშავებს საინვესტიციო პროექტს საკუთარი ინიციატივით დამოუკიდებლად მიიზიდავს ინვესტორს, საბოლოოდ ზრუნავს პროექტის მონაწილეთა ინტერესებზე. ძირითადად იმ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებზე, რომლებმაც ჩადეს ინვესტიცია ამ პროექტში. თუ პროექტში სახელმწიფო არ მონაწილეობს, მაშინ ეკონომიკური ანალიზი არ ტარდება.